

Clil (content language and integration learning), formation of foreign language competence in the field of cognitive bilingualism and professional communication

Zebo NORQUZIYEVA¹

Gulistan State University

ARTICLE INFO

Article history:

Received January 2021

Received in revised form

15 January 2021

Accepted 20 February 2021

Available online

7 March 2021

Keywords:

Bilingualism

Bilingualism

Teaching technology

Bilingual mechanism

Development of necessary skills

Learning techniques

Visual subject

ABSTRACT

The article describes the technology of bilingual education, the formation, acquisition and teaching process. Bilingualism and its mechanisms and what it gives us. Information is provided on the objectives and methods of teaching, pedagogical skills and its technology.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Clil (content language and integration learning), kognitiv ikki tillilik kasbiy kommunikatsiya sohasida chet tili kompetensiyasini shakllantirish

АННОТАЦИЯ

Калият сўзлар:

Bilingvizm

Ikki tillilik

O'qitilish texnologiyasi

Ikki tillilik mexanizmi

Kerakli qobiliyatlarni rivojlantirish

O'rGANISH texnikalar

Vizual subyekt

Maqolada ikki tilli ta'lim texnologiyasi, shakllanishi, o'zlashtirish va o'qitilish tartibi keltirib o'tildi. Ikki tillilik va uning mexanizmlari va bizga u nima beradi. O'qitilish vazifalari va shakllantirish usulari, pedagogik mahorat va uning texnologiyasi to'g'risida ma'lumot berib o'tilgan

¹ Guliston Milliy Universiteti, Guliston, Uzbekiston

E-mail: norkuziyevaz@mail.ru

Clil (content language and integration learning), формирование иноязычной компетенции в сфере познавательного билингвизма профессиональная коммуникация

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

Двуязычие
Двуязычие
Технология обучения
Двуязычный механизм
Развитие необходимых
Навыков
Методы обучения
Изобразительный
предмет

В статье описаны технологии двуязычного обучения, формирование, усвоение и учебный процесс. Двуязычие, его механизмы и то, что он нам дает. Предоставляется информация о целях и методах обучения, педагогическом мастерстве и его технологиях.

Kontseptsiya *ikki tilli til ta'limi* ikki tilda (ona va ona tili bo'lman) talabalarning o'zaro bog'liq va teng darajada mahorat ko'rsatishi, ona va nodavlat / xorijiy til madaniyatining rivojlanishi, talabaning ikki tilli va biokultural (polikultural) shaxs sifatida shakllanishi va uning ikki tilli va biokulturatsion a'zoligi to'g'risida xabardorligi».

Shu munosabat bilan ikki tilli tilda o'qitishning amaliy maqsadlari quyidagicha belgilanishi mumkin:

- fan bilimlarini ikki til (o'z ona va xorijiy) yordamida o'zlashtirish;
- talabalarning madaniyatlararo kompetentsiyasini shakllantirish va takomillashtirish;
- o'quvchilarning ona va o'rganilayotgan chet tillarida kommunikativ kompetentsiyasini rivojlantirish;
- talabalarning chet tilini faoliyatining turli sohalarida qo'shimcha mavzular (tilga oid bo'lman) ma'lumotlarni olish qobiliyatini rivojlantirish.

Ushbu maqsadlarni ro'yobga chiqarish talabaning tilshunosligini, ya'ni nutqiy so'zlarni yaratishga va tushunishga qodir shaxsni shakllantirishni anglatadi. Tilshunoslik shaxsining tarkibi odatda quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi.

- *qadriyat, mafkuraviy tarkibiy qism* ta'lif mazmuni, ya'ni. qadriyatlar tizimi yoki hayot ma'nolari. Til dunyoni dastlabki va chuqur ko'rinishini ta'minlaydi, dunyoning lingvistik qiyofasini shakllantiradi va milliy xarakterning shakllanishiga asoslanadigan va lingvistik dialog jarayonida amalga oshiriladigan ma'naviy vakilliklar ierarxiyasini shakllantiradi;

- *madaniy tarkibiy qism*, ya'ni tilga bo'lgan qiziqishni oshirishning samarali vositasi sifatida madaniyatni o'zlashtirish darajasi. Nutq va nutqqa xos bo'lman xatti-harakatlar qoidalari bilan bog'liq maqsadli til madaniyati faktlarini jalb qilish aloqa sherikiga yetarlicha foydalanish va samarali ta'sir qilish ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi[1];

- *shaxsiy tarkibiy qism*, ya'ni bu shaxs, chuqur, har bir odamda.

Shunday qilib, milliy xususiyatga ega bo'lgan tilshunoslik uchun to'g'ridan-to'g'ri parallelilikni jalb qilish mumkin emas, ammo ular o'rtasida chuqur o'xshashlik mavjud. Shuni ta'kidlash kerakki, buyuk nemis tilshunosi Vilgelm fon Xumboldt tilni dunyoning

manzarasini o'ziga xos ko'rish sifatida xalqning ma'lum bir ruhiy energiyasi deb hisoblagan. Binobarin, tilshunoslik shaxsini chuqur milliy hodisa sifatida talqin qilish va ma'lum bir til - o'ziga xos tilshunoslik (masalan, rus - rus tilining o'ziga xos xususiyati) bilan bog'liq holda ko'rib chiqish mumkin.

Chet tilini o'rganishga kelsak, "tilshunoslik shaxsiyati" tushunchasi bilan bir qatorda, boshqa madaniyat vakillari bilan o'zaro munosabatda bo'lish qobiliyatining yig'indisi sifatida tushuniladigan lingvodidaktik kategoriyanı "ikkinci darajali lingvistik shaxs" deb hisoblash kerak. Bunday holda, ona va xorijiy tillardan foydalanish parallel ravishda parallel ravishda amalga oshiriladi[2].

Ikkilamchi lingvistik shaxs tushunchasiga muvofiq ikkinchi darajali lingvistik shaxs sifatida o'zini anglash quyidagilarni ta'minlaydi:

- o'zini o'zi anglash umuman tilshunos shaxs sifatida, shu jumladan motivatsion darajani, lingvistik darajani va semantik darajani;

- matn faoliyatida tildan foydalanish qobiliyati - aloqa;
- o'z-o'zini rivojlantirish qobiliyati, ijodiy matn faoliyatini ta'minlash uchun.

Hozirgi vaqtida fiziologiya va psixologiya ma'lumotlari ikkinchi tilni o'rganish nafaqat leksik birliklarni, vaziyatlarni tanlash va grammatik shakllar va tuzilmalarni assimilyatsiya qilish natijasida til materialini to'plash emas, balki o'zaro ta'sir o'tkazish uchun odamning nutq mexanizmlarini qayta qurish va keyinchalik o'rganish degan etarli asosli xulosa chiqarish imkonini beradi. va ikkita til tizimidan parallel foydalanish. Assimilyatsiyaning dastlabki bosqichlarida buning uchun tildan tilga o'tish mahoratini shakllantirish kerak, va keyingi bosqichlarda - boshqasining ishlashi uchun yanada qulay sharoit yaratish uchun bitta tizimni zararsizlantirish.

Shuning uchun ikki tilli tillarni o'qitishning asosiy vazifalaridan biri ikkiyuzlamachilik mexanizmini yaratishni ko'rib chiqish kerak.

Ikki tilliizm mexanizmining shakllanishining mohiyatini hisobga olsak, u "zaruriyat sharoitida leksik birliklarning belgi, denotativ (semasiologik) yoki situatsion ulanishlarni boshlash yoki ikki til tizimlari o'rtasida tanlov qilish imkoniyati" dan iboratligini ta'kidlash kerak[3]. Chet tilini o'rganishni boshlagan har bir kishi o'z ona tilining leksik birliklari o'rtasida denotativ yoki vaziyatli bog'liqliklarga ega. Ular kerakli chegaralar ichida, u yoki bu obyektni, u yoki boshqa hodisani qanday belgilashni, yuzaga keladigan vaziyatga qanday nutq birliklari bilan munosabatda bo'lishlarini bilishadi. Ikkinci tilning leksik birliklarini o'rganayotganda, har bir yangi xorijiy til leksik birligi u yoki bu voqelik predmeti bilan emas, balki ona tilining tegishli so'zlari bilan va faqat u orqali belgilangan belgi bilan bog'liq. Bunday holda, yangi xorijiy so'z ona tilida to'liq ekvivalenti bo'lmaganda, soxta ramziy ulanishlarni yaratish xavfi mavjud.

R.K. Minyar-Beloruchev ikkiyuzlamachilik mexanizmining shakllanishining ba'zi xususiyatlarini ta'kidlaydi. Ikki tilning leksik birliklari o'rtasida noto'g'ri ishora aloqalarini yaratish imkoniyati ushbu mexanizmning birinchi xususiyatidir.

Ikki tilli mexanizmning shakllanishining ikkinchi xususiyati - chet tilning ona tili bilan bog'liqligi, shuningdek, uning har qanday leksik birlik atrofida hosil bo'lgan tegishli semantik tizim bilan bog'lanishidir.

Uning uchinchi xususiyati ikkinchi va boshqa tillarni bostiradigan va nafaqat leksik, grammatik, balki lingvistik va madaniy aralashuvning sababi bo'lgan dominant tilning qoidasi bilan bog'liq.

Ikki tilli mexanizmni shakllantirishning yuqorida aytib o'tilgan xususiyatlari ta'limning boshlang'ich bosqichida uning shakllanishi zarurligini ko'rsatadi. Ta'limning ushbu bosqichida talabaning shaxsini shakllantirish, uning qobiliyatini aniqlash va rivojlantirish amalga oshiriladi. Yangi tilni o'rganish bilan bola nafaqat ufqlarini, balki dunyoqarashi va munosabatining chegaralarini ham kengaytiradi. Shu bilan birga, uning dunyoni anglashi va unda ko'rgan narsalar har doim talabaning ona tili asosida shakllangan tushunchalarda va ushbu tilga xos bo'lgan turli xil ifodali vositalarni hisobga olgan holda namoyon bo'ladi. Bola tomonidan boshqa madaniyat fenomeni har doim ona tilshunoslik jamiyatida qabul qilingan madaniy me'yorlar va qadriyatlar prizmasidan, u o'rgangan dunyoqarash modeli prizmasidan baholanadi[4].

Binobarin, biz bir tomonidan, ona va xorijiy tillarning nutq birliklari o'rtasida yolg'on ishora aloqalarini yaratishni oldini olish, boshqa tomonidan, ona tili tushunchalari tizimi bilan o'zaro bog'liq holda yangi milliy tushunchalar tizimini shakllantirishga hissa qo'shayotganimiz haqida gaplashmoqdamiz. Bu quyidagi vazifalarni bajarishda mumkin.

- chet tilidagi nutq birliklarining ishora aloqalarini ona tilidagi ekvivalentlari bilan birlashtirish;

- xorijiy tilning situatsion klişelerinin situatsion aloqalarini rivojlantirish;
- ikkinchi va birinchi tillarning leksik birliklari va tuzilmalari o'rtasida noto'g'ri ishora aloqalarini yaratish jarayonining oldini olish;
- bir tildan boshqasiga o'tish mexanizmini ishlab chiqish;
- ona tilining tuzilishidan qat'i nazar, xorijiy tillarda so'zlashuvlarni shakllantirish uchun sharoit yaratish.

Yuqoridagi qoidalarni amalda tatbiq etish boshlang'ich bosqichda quyidagi o'qitish usullaridan foydalanganda mumkin:

- xorijiy tillarning leksik birliklarini ularning semantik sohalarini hisobga olgan holda taqdim etish, ya'ni. uning ma'nosi chegaralarini, shuningdek, boshqa so'zlar bilan zarur bo'lgan aloqalarni izohlash;

- so'z birikmalarining ramziy bog'lanishlarini yaratish, ularni birinchi navbatda ona tilidan xorijiy tilga tarjima qilish orqali yaratish va mustahkamlash bo'yicha tizimli mashqlar;

- nutq kliklarining situatsion aloqalarini yaratish va konsolidatsiya qilish uchun nutq mikrosititatsiyalarini ishlab chiqish;

- o'qish, diktant yozish, raqamlarni raqamli belgilash, hafta, oy kunlari nomlarini mashq qilish;

- vizual subyektiv koddan ona tilining ta'sirini cheklab, monologik nutqni o'qitish vositasi sifatida foydalanish. Buning uchun talabalarga har qanday an'anaviy belgilar, shu jumladan chizmalardan foydalangan holda, ammo ona tilidagi so'zlardan foydalanmasdan, chet tilidagi matn tarkibini yozish vazifasi beriladi. Talabalar o'zlarining yozuvlari asosida monologik iborani tuzadilar. "Shaxsiy kod" bilan ishslash katta qiziqish uyg'otadi va motivatsiyani oshiradi[5].

O'qitishning dastlabki bosqichida ikki tilli bo'lish mexanizmini yaratishda hamrohlik qiluvchi nutq mexanizmlarini shakllantirishga qaratilgan mashqlar yordam beradi:

- nutqning tezligi va vaqt oralig'ida farq qiluvchi chet tilidagi matnni takrorlash (so'zlar sonida o'lchanadigan ma'ruzachining nutqidan orqada qolish);
- maqsad tilidagi til twisterlari;

- ona tilidagi matn asosida chet tilidagi matnni tinglash;
- tinglash qiyin (boshqa matnni o'qiyotganda tinglash);
- ball bilan matnni vizual idrok etish va boshqalar.

Ikki tilli til ta'limi kontekstida ta'limning dastlabki bosqichida nafaqat ikki tilli tilni o'rganish mexanizmini, balki talabalarning ona va xorijiy tillarni o'rganishga bo'lgan qiziqishini, ona va xorijiy til madaniyatini chuqur anglashga hissa qo'shadigan uslublar alohida rol o'ynaydi. Eng samarali usullardan biri bu ona tilidagi matnni o'qishdir, unda yangi leksik birliklar xorijiy tilda berilgan va ularning ma'nosini kontekstdan bilib olish yoki chet tilidagi matnni o'qish ona tilidagi so'z birikmalariga to'g'ri keladi. Masalan, o'qituvchi sekin sur'atda o'z ona tilidagi matnni o'qiydi va ba'zi so'zlarni chet tillariga almashtiradi:

Mening tug'ilgan kunim (1) 5 yanvar. Biz uni (2) oilaviy doirada (3) nishonlaymiz. Onam (4) katta-katta kechki ovqatni tayyorlaydi. Bu juda mazali (5). Dadam (6) katta pirojniy sotib oladi. Uni sham bilan bezatadi. Men (7) juda ko'p sovg'alar olaman. va hokazo.

Talabalarning vazifasi xorijiy so'zlarning ruscha ekvivalentini yozishdir. Keyin ular matnni tushunishda qiyinchiliksz chet tilida o'qishadi. Shundan so'ng, quyidagi ish turlari taklif etiladi: talabalar chet tilidagi matnni o'qiydilar, unda faollashtirilgan leksik birliklar o'z ona tillariga tarjima qilinadi. O'qituvchi tomonidan taklif etilgan ro'yxatni tanlab, talabalar ularni chet tillariga almashtirishlari kerak[6].

Oddiy chet el matni bilan ishlaganda quyidagi texnikadan foydalanishingiz mumkin: uni ko'zingiz bilan o'qing, ona tilingizda baland ovozda sanang. Avvaliga buni qilish qiyin bo'ladi, lekin tez orada o'quvchilar og'zaki hisob-kitoblarga qaramay, moslashadilar va xorijiy matnning ma'nosini chiqarib olishlari mumkin. Bunday matnni o'qiganingizdan so'ng, u erda nima yozilganligini aniq aytib berishingiz kerak va shundan so'ng yana matnga murojaat qilib, o'zingizni tekshirishingiz mumkin.

Ikki tilli bo'lish mexanizmini shakllantirish nutq texnikasida ishlashni ham talab qiladi, bunda talabalar chet va ona tilida turli xil til sirlarini tayyorlaydilar, otlarga sifatlar tanlaydilar, oddiy jumlalarni kengaytiradilar, berilgan mavzu bo'yicha qisqa monologlarni talaffuz etadilar va h.k.

- ikki tilli ta'lim o'quvchi yoki talabaga ko'p tilli dunyoda o'zlarini qulay his qilishlariga imkon beradi;

- ushbu tamoyil asosida qurilgan ta'lim bu etnik kelib chiqishi bilan aloqani uzmasdan dunyo tillaridan birida ta'lim olish imkoniyatidir (bu lahzani kuzatish mumkin, masalan, agar talaba chet elga o'qishga boradigan bo'lsa, bundan tashqari, ushbu misol dars berish uchun juda xosdir. muhojirlar);

- ikki tilli ta'lim tafakkurning "chegaralarini" kengaytiradi, tahlil qilish san'atiga o'rgatadi;

- ikki tilli dasturlar odamga xorijiy tilni tushunmaslik to'sig'idan qo'rmaslik va o'quvchilar va talabalarni boshqa tillarni o'rganishga ko'proq moslashtirish, nutq madaniyatini rivojlantirish, so'zlarning so'z boyligini kengaytirish;

- bir vaqtning o'zida bir nechta tillarda dars berish aloqa ko'nikmalarini, xotirani rivojlantirishga hissa qo'shami, talaba yoki talabani harakatchan, bag'rikeng, moslashuvchan va xotirjam qiladi, shuning uchun ko'p qirrali va qiyin dunyoda qiyinchiliklarga ko'proq moslashadi.

Hozirgi vaqtida fiziologiya va psixologiya ma'lumotlari ikkinchi tilni o'rganish nafaqat leksik birliklarni, vaziyatlarni va grammatik shakllar va tuzilmalarni tanlash natijasida til materialini to'plash emas, balki etarli asosli xulosaga kelish imkonini beradi. **Nutq mexanizmlarini qayta qurish** o'zaro munosabatda bo'lish uchun shaxs va keyinchalik tilni o'rganishning dastlabki bosqichlarida tildan tilga o'tish mahoratini shakllantirishni talab qiladigan ikkita til tizimidan parallel foydalanish, keyingi bosqichlarda - boshqa tizimning ishlashi uchun yanada qulay sharoit yaratish uchun bitta tizimni zararsizlantirish. Shuning uchun chet tilini o'qitishda **mexanizmni yaratish** ikki tilli ustuvor deb hisoblash kerak **metodologiyaning vazifasi**. Ikki tilli mexanizmning mohiyati zarurat sharoitida yoki ikkita til tizimlari o'rtasida tanlov qilish imkoniyatiga ega bo'lgan leksik birliklarning belgi, denotativ yoki situatsion birikmalarini boshlashdan iborat. Ikkinchi tilning leksik birliklarini, o'qitish usulidan qat'i nazar, talabaning ko'rish maydonida paydo bo'lgan har bir yangi chet tilining leksik birligi voqelikning u yoki bu predmeti bilan emas, balki ona tilining tegishli so'zlar bilan va faqat u orqali belgilanishi bilan bog'liq. Bu sodir bo'lganda **soxta ramziy ulanishlarni yaratish xavfi** agar yangi xorijiy so'z ona tilida to'liq ekvivalenti bo'lmasa. Bu xavf **birinchi xususiyat** bilingalizm mexanizmi[7].

Ikkinci xususiyat Ikki tilli mexanizmning shakllanishi nafaqat o'qitishning dastlabki bosqichlaridan boshlab uni shakllantirish zaruriyati haqida gapiradi, balki ona tiliga nisbatan o'qituvchi ishining strategiyasi va taktikasini ham aniqlab beradi. Bundan tashqari, ular chet tilini o'qitish usullarini tanlash va rivojlantirishga samarali yondashuvlarni aniqlashga imkon beradi. Ona va xorijiy tillarning nutq birliklari o'rtasida noto'g'ri ishora aloqalarini yaratishning oldini olish uchun quyidagilarni amalga oshirish kerak vazifalar:

Chet tilidagi nutq birliklarining ona tilidagi ekvivalentlari bilan ishora aloqalarini mustahkamlash;

Chet tilining vaziyatli kliklarining vaziyatli aloqalarini rivojlantirish;

ikkinci va birinchi tillarning leksik birliklari va tuzilmalari o'rtasida noto'g'ri ishora aloqalarini yaratishga yo'l qo'ymaslik;

Bir tildan boshqasiga o'tish mexanizmini ishlab chiqish;

Ona tilining tuzilishidan qat'i nazar, chet tilidagi iboralarni shakllantirish uchun sharoit yaratib bering.

Sanab o'tilgan qoidalarning amalda bajarilishi quyidagilarni ishlab chiqish va foydalanishni o'z ichiga oladi o'rganish texnikalari:

Semantik sohalarini hisobga olgan holda xorijiy tillarni LU-larini kiritish. Amalda, bu nafaqat so'zni kiritishni, balki uning ma'nosi chegaralarini, eng muhim, boshqa so'zlar bilan bog'liq bo'lgan aloqalarini tushunishni ham anglatadi;

Asosan ona tilidan chet tiliga tarjima shaklida iboralarning ramziy birikmalarini yaratish va mustahkamlash bo'yicha tizimli mashqlar: muktabga boring, muktabga boring, muktabga kech qoling, muktabni tugating va hk.;

Nutq kliklarining situatsion ulanishlarini yaratish va konsolidatsiya qilish uchun nutq mikrosititatsiyalarini ishlab chiqish;

Milliy leksik fonga ega xorijiy til leksik birliklari va so'z birikmalariga oid lug'aviy va madaniy izohlar;

Aniq so'zlar bilan, ya'ni raqamlar, to'g'ri ismlar, haftaning kunlari, oylari nomlari bilan intensiv mashqlar. Mashqlar o'qish, diktant, raqamlarni raqamlashda iborat.

Haftaning kunlari (masalan: dushanba - 1, payshanba - 4, sentyabr - 9, dekabr - 12 va hokazo), arifmetik misollarni ovoz chiqarib hal qilish. Aniq so'zlar ustida ishlash kommutatsiya ko'nikmalarini shakllantirishga va parallel (ikki tilli) denotativ aloqalarni yaratishga yordam beradi;

Vizual subyektivdan foydalanish. Ona tilining ta'sirini cheklaydigan monologik nutqni o'qitish vositasi sifatida[8]. Bu chet tilidagi matn tarkibini har qanday shartli belgilar, shu jumladan rasmlar bilan, lekin ona tilidagi so'zlardan foydalanmasdan yozish vazifasi bilan bog'liq. Shu bilan birga, matn tarkibidagi asosiy ma'lumotlarni tez va iqtisodiy ravishda qayd etishga yordam beradigan tarjimali kursiv, belgilar va yozuvlarni tartibga solish qoidalari keng qo'llaniladi. Ushbu yozuvlar asosida talabalar asta-sekin o'z ona tilining grammatik va leksik imperativlaridan xalos bo'lib, chet tilida so'zlashuvni yaratadilar. Bundan tashqari, "shaxsiy kod" bilan ishlash talabalar orasida katta qiziqish uyg'otadi va motivatsiyani oshirishga yordam beradi.

Tarjima bo'limlarida tarjimani o'qitishdan tashqari, aniq so'zlar bilan mashq qilish va subyektivdan foydalanish, o'qitish vositasi sifatida keng qo'llanilmagan bo'lsa. Shu bilan birga, ularning ikki tilli til mexanizmini yaratishdagi samaradorligi uzoq vaqt davomida bir qator oliy o'quv yurtlarida dars berish amaliyoti bilan isbotlangan.

Ikki tilli bo'lish mexanizmini yaratish jarayoni ro'yxatda keltirilgan o'qitish usullari bilan cheklanmaydi. Bunga qo'shimcha nutq mexanizmlarini shakllantirishga qaratilgan mashqlar yordam beradi. Bundaylarga **mashq** quyidagilarni o'z ichiga oladi: nutq tezligi va vaqt oralig'ida farq qiladigan chet tilidagi matnni takrorlash; maqsadli tilda turli xil til twitterlari, ichki tilga tarjima (bir xil tarkibni ona tilining turli xil usullari bilan uzatish); ona tilidagi matn asosida chet tilidagi matnni tinglash; tinglash qiyin; skor bilan matnni vizual idrok etish va boshqalar[9].

Aytilganlarning barchasini xulosa qilsak, biz quyidagi xulosaga kelishimiz mumkin: zamonaviy til ta'limi uchun fanlararo integratsiya, ko'p bosqichli, o'zgaruvchan, tilni o'rganishning madaniyatlararo tomoniga yo'naltirilganlik zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Galskova N.D., Koryakovtseva N.F., Musnitskaya E.V., Nechaev N.N. Ikki tilli asosda ta'lim ilg'or til ta'limi tarkibiy qismi sifatida // Maktabdag'i chet tillar. - 2003. - № 2. P.12-16.
2. Minyar-Beloruchev R.K. Ikki tilliizm mexanizmi va chet tilini o'qitishda ona tili muammosi // Maktabda xorijiy tillar. - 1991. - № 5. P.15-16.
3. Shcherba L.V. Til tizimi va nutq faoliyati. L., 1974. 354-son.
4. Abramova N.V. Yuridik maktabda chet el tilida ishbilarmonlik aloqasini o'rgatish // O'rta va oliy ta'lim tizimidagi chet tili: xalqaro ilmiy-amaliy konferentsiya materiallari. - Penza - Moskva - Rasht: "Sososfera" ilmiy-nashriyot markazi, 2011. - 209-211-betlar.
5. Abramova N.V. Til bo'limgan universitetda xorijiy tillardagi nutq madaniyatini o'qitishning nazariy asoslari // Til va o'rganilayotgan til dunyosi: ilmiy maqolalar to'plami. - Nashr. 4. - Saratov: RGTEU Saratov instituti nashriyoti, 2013. - 95-99-betlar
6. Essina I.Yu., Semenova E.V. Yuridik maktabda ingliz tilini o'qitishning o'ziga xos xususiyatlari // O'rta va oliy ta'lim tizimidagi chet tili: Xalqaro ilmiy-amaliy konferentsiya materiallari, 2013 yil 1-2 oktyabr, Praga: Vedecko vydavatelske sentrum "Sociosfera-CZ", 2013. - 182-263-betlar.

7. Essina I.Yu., Efimova I.I. Ilmiy tarjimaning amaliy masalalari // Zamonaviy tilshunoslikva lingvididaktikaning dolzARB muammolari. ilmiy va amaliy xalqaro onlayn-konferentsiya materiallari (Saratov, 2 aprel 2013 yil). - M.: Ed. Uy ta'limi ilmi, 2013 yil.
8. Chubukova D.I. Ikki tilli ta'lim zamonaviy til ta'limi tizimining asosiy tarkibiy qismi sifatida [Elektron resurs]. - Kirish tartibi: <http://rspu.edu.ru/li1/journal/tschubukowa.billing.htm>.
9. Essina I.Y., Abramova N.V. Ingliz tilini o'rGANISHNING innovatsion strategiyasi // Evropa tabiiy tarix jurnali. - 2013. - № 5. - P. 38-40.